

////////////////////////////////////
Bijlage 1: Telprotocol territoriumkartering van patrijs met behulp van geluidsnabootsing - papier

////////////////////////////////////
1. Doelstelling

Op basis van de waarnemingen die verzameld worden via deze telmethode kan voor het telgebied een inschatting gemaakt worden van het aantal koppels van patrijs in het voorjaar.

Er is een applicatie beschikbaar waarmee waarnemingen meteen digitaal geregistreerd kunnen worden. Het is aanbevolen om deze applicatie te gebruiken. Het telprotocol voor de applicatie is inhoudelijk hetzelfde als het telprotocol op papier. Er bestaat een apart document (bijlage 2) waarin de tekst beter afgestemd is op gebruikers van de applicatie.

2. Methode

2.1. Periode

De periode voor het uitvoeren van de tellingen loopt van 15 januari tot en met 31 maart. Bij koude winters zal de koppelvorming later optreden en is het beter de tellingen later te laten starten.

2.2. Aantal telronden

Om de territoria op een correcte manier te bepalen en het aantal koppels accuraat in te schatten, is het nodig om de telling 4 maal te herhalen. Deze 4 telronden worden verspreid over de gehele telperiode (15 januari - 31 maart), waarbij tussen de verschillende telronden minstens 5 dagen liggen. Bij langdurig slechte weersomstandigheden kan het echter nodig zijn om van deze 5 dagen af te wijken. Geef dit dan wel aan bij het rapporteren van de waarnemingen.

2.3. Tijdstip

De roepactiviteit van patrijs is het hoogst bij zonsopgang en in de avondschemering. Patrijzentellingen worden daarom uitgevoerd vanaf 45 min voor zonsopgang (wanneer er voldoende licht is om individuen te onderscheiden) tot twee uur na zonsopgang of vanaf twee uur voor zonsondergang tot maximaal 45 min na zonsondergang (wanneer er onvoldoende licht is om individuen te onderscheiden). Algemeen wordt aangenomen dat tellingen voor patrijs beter 's avonds dan 's ochtends worden uitgevoerd. Ook het effect van geluidsnabootsing is dan groter.

2.4. Weersomstandigheden

De tellingen worden het best uitgevoerd bij rustig, droog, zonnig en relatief warm weer met goed zicht. Mooi weer na enkele slechte dagen levert vaak ideale omstandigheden. Tellingen worden afgeraden bij zware regenval, koude (temperatuur onder 0°C), sterke wind (hoger dan windkracht 3 Beaufort: opwaaiend stof, vlaggen wapperen, bladeren bewegen steeds) of mist met zicht van minder dan 300m. De roepactiviteit en zicht- en hoorbaarheid van de patrijzen zal dan sterk verminderd zijn. Ochtendtellingen in het vroege voorjaar (bij stevige nachtvorst) worden ook afgeraden, aangezien de roepactiviteit dan gering is totdat de nodige opwarming heeft plaatsgevonden.

Mochten er bij langdurig slechte weersomstandigheden geen uitwijkmogelijkheden zijn, dan heeft tellen bij slecht weer de voorkeur boven niet tellen. Noteer dit bij het rapporteren van de waarnemingen.

2.5. Telpunten

De methode maakt gebruik van geluidsnabootsing. Daarom wordt gewerkt met vaste telpunten van waarop het geluid afgespeeld wordt. Afhankelijk van de weersomstandigheden en de omgeving draagt het geluid ongeveer 200 m ver. Kies de telpunten zodanig dat het hele telgebied gebiedsdekkend geteld kan worden (cirkel rondom de telpunten met een straal van 200 m). De telpunten liggen hierdoor maximaal 400 m uit elkaar.

Voorzie bij aanwezigheid van landschapselementen die de zichtbaarheid beperken of moeilijk doordringbaar zijn voor geluid (bijvoorbeeld landbouwloodsen en bossen) een bijkomend telpunt.

Het is aangeraden gedurende één telperiode steeds dezelfde telpunten te gebruiken.

2.6. Telduur per telpunt

Per telpunt wordt gedurende 1 minuut het geluid van een roepende haan afgespeeld. Speel de roep gedurende 15 seconden af in één richting en draai vervolgens 90°, zodat het geluid in alle vier de hoofdwindrichtingen verspreid wordt. Stop onmiddellijk met het afspelen wanneer een patrijs reageert op het geluid. Wacht na het afspelen van het geluid 1-2 minuten en kijk goed rond met de verrekijker. Zeker op het einde van het seizoen zullen de koppels minder terugroepen, maar reageren ze soms wel door hun kop omhoog te steken boven de dekking. Niet alle koppels reageren op het geluid, waardoor extra aandacht voor het afspeuren van het terrein met de verrekijker een must is.

Verplaats je na het rondkijken met de verrekijker gedurende 1-2 minuten naar het volgende telpunt. Na het afspelen van het geluid wordt het afgeraden om het geluid opnieuw af te spelen om eventuele verstoring te beperken.

2.7. Waarnemingen noteren

Waarnemingen omvatten zowel patrijzen die reageren op het geluid, alsook patrijzen die spontaan roepen en patrijzen die enkel op zicht waargenomen worden. Niet enkel patrijzen die reageren op het afspelen van het geluid worden dus genoteerd. De waarnemingen van één telling worden op eenzelfde kaart genoteerd.

Voor het noteren van de waarnemingen op kaart wordt gebruik gemaakt van codes op basis van de zichtwaarneming in combinatie met de roepactiviteit:

- KN = zichtwaarneming van een **K**oppel zonder roepactiviteit (**N**iet roepend)
- KR = zichtwaarneming van een **K**oppel met roepactiviteit (**R**oepend)
- SN = zichtwaarneming van een **S**olitaire patrijs zonder roepactiviteit (**N**iet roepend)
- SR = zichtwaarneming van een **S**olitaire patrijs met roepactiviteit (**R**oepend)
- GN = zichtwaarneming van een **G**roep patrijzen (> 2 patrijzen) zonder roepactiviteit (**N**iet roepend) met vermelding van het aantal patrijzen (vb. GN3 is een groep van 3 patrijzen zonder roepactiviteit)
- GR = zichtwaarneming van een **G**roep patrijzen (> 2 patrijzen) met roepactiviteit (**R**oepend)

met vermelding van het aantal patrijzen (vb. GR3 is een groep van 3 patrijzen, waarvan minstens één patrijs riep)

- OR = geen zichtwaarneming (**O**nbekend), enkel waarneming van een roepactiviteit (**R**oepend)
- GW = geen waarnemingen, er werden bij dit telpunt geen patrijzen gezien of gehoord na het afspelen van het geluid

Duid op de kaart met een punt de locatie van de waarneming aan. Maak gebruik van landschapselementen als referentiepunten om deze locatie nauwkeurig aan te duiden op de kaart. Noteer de passende code erbij en omcirkel de locatie van de waarneming en de bijhorende code zodat duidelijk is welke code bij welk punt hoort.

Bij het waarnemen van een aantal patrijzen samen is het belangrijk om in te schatten of het een groep patrijzen betreft, dan wel een (of meerdere) koppel(s) aangevuld met een of meerdere niet-gekoppelde patrijzen. Het observeren van het gedrag en de situatie kan hierbij helpen. Zo kan een solitaire haan zich op enkele meters bevinden van een koppel, terwijl drie patrijzen ook samen kunnen foerageren dicht bij elkaar als groep.

Bij het noteren van de waarnemingen is het belangrijk om dubbeltellingen te vermijden. Bij vermoeden van dubbeltellingen mogen die niet genoteerd worden op de kaart. Noteer in dat geval enkel de eerste locatie van de waarneming.

2.8. Verplaatsingen tussen telpunten

Aangezien de telpunten het telgebied volledig afdekken, is het niet nodig om zich te voet te verplaatsen tussen telpunten om extra waarnemingen te bekomen.

Best worden telroutes bepaald die de telpunten met elkaar verbinden die door één teller gedurende één telronde (ongeveer 2u45) bezocht kunnen worden. Het is aan te raden om elke telronde te laten starten op het eindpunt van de vorige telronde. Op die manier worden de telpunten de ene keer vroeg in de telronde en de andere keer laat in de telronde geteld.

Omdat solitaire hanen aangetrokken kunnen worden door het geluid, wordt in het geval van een hevige reactie van een solitaire haan aangeraden geen geluid af te spelen bij het volgende telpunt, maar start onmiddellijk met het afspeuren van het terrein met de verrekijker gedurende 1-2 minuten. Dit wordt met een kruis over het telpunt weergegeven bij het rapporteren van de waarnemingen.

2.9. Telgebied

Het tellen kan individueel uitgevoerd worden. De teller kan zich eventueel laten vergezellen door een extra teller. Meer dan 2 tellers is niet toegestaan om de verstoring tot een minimum te beperken. Afhankelijk van de bereikbaarheid van de telpunten kan één teller per telronde (ongeveer 2u45) een gebied van ongeveer 125 tot 175 hectare inventariseren.

2.10. Benodigde materiaal

Benodigdheden voor het uitvoeren van de tellingen:

- Een kaart op schaal 1:10.000 of 1:5.000 voor het noteren van de waarnemingen met aanduiding van het telgebied en de telpunten.
- Een pen of potlood voor het noteren van de waarnemingen.
- Een toestel om de roep van patrijs af te spelen. Als maatstaf voor de geluidssterkte kan een draagwijdte van 200 m in open landschap gekozen worden en de geluidssterkte van de geluidsnabootsing kan hierop afgestemd worden. Hoewel toestellen beschikbaar zijn met een grotere geluidssterkte, wordt het gebruik ervan afgeraden omdat dit mogelijk een te sterk verstorend effect zou kunnen hebben.
- Het standaardgeluid dat beschikbaar is op de website: <https://www.natuurenbos.be/dossiers/patrijs>.
- Een verrekijker om het aantal individuen te kunnen tellen en om de omgeving af te speuren.

2.11. Gegevens van de telronde

Noteer de waarnemingen op de kaart zoals beschreven onder 2.7. Noteer op de achterkant de gegevens van de telronde:

- Naam van de teller en de vergezellende teller (indien aanwezig)
- Datum van de telronde
- Startuur van de telronde

2.12. Resultaat van de telling

Het resultaat van elke telronde is een kaart op schaal 1:10.000 of 1:5.000 met daarop:

- De aanduiding van het telgebied
- De waarnemingen genoteerd volgens bovenvermelde codes (zie 2.7)
- Op de achterkant de gegevens van de telronde (zie 2.11)

Per telgebied resulteren de 4 telronden dus in 4 afzonderlijke kaarten. U bent zelf verantwoordelijk om de papieren kaarten te (laten) digitaliseren met de web-toepassing voorzien door het Agentschap voor Natuur en Bos. Het digitaliseren is noodzakelijk om de gegevens op een uniforme wijze te verwerken en de standaardisatie te waarborgen. **Papieren kaarten moeten voor 1 mei gedigitaliseerd zijn**, vraag indien nodig voor assistentie. De digitale data komen automatisch toe bij het Instituut voor Natuur en Bos Onderzoek (INBO) die deze in samenspraak met Natuur en Bos zal verwerken.